

סיכום לבגרות תנ"ך ממ"ד בראשית פרק יז' חמש יחידות

1

ערך: דודי זינגר

הערה: אין להסתמך רק על הסיכומים ללמידה לבגרות, חשוב להתעדכן באתר "ללמוד וללמד"

א וַיְהִי אֲבָרָם, בֶּן-תְּשָׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים; וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אֲבָרָם, וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲנִי-אֵל שְׂדֵי-- הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי, וְהָיָה תָמִים

רש"י:

התהלך לפני - לך איתי ותדבק בי, ציווי לאברהם לעבוד את ה' בדבקות.

תהלך לפני - כתרגומו: פלח קדמי, הדבק בעבודתי:

והיה תמים - תם מלשון שלם, ציווי על האדם להיות תמים (שלם) עם אלוקיו.

והיה תמים - אף זה צווי אחר צווי, היה שלם בכל ניסיונותיי.

רש"י – מדרש:

אומר ה' לאברהם שבזכות עשית מצוות מילה תהיה תמים, תהיה שלם, שכל זמן שיש בך עורלה נחשב אתה כבעל מום.

כתוצאה מהברית תהפוך מאדם בעל מום (בעל עורלה) לאדם שלם.

ולפי מדרשו: התהלך לפני במצוות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני.

הערה:

לפי ההסבר הראשון של רש"י יש כאן שני ציוויים:

א. לדבוק בה'.

ב) להיות תמים עם ה'.

לפי ההסבר השני שלי רש"י המתבסס על המדרש, יש כאן ציווי ותוצאה.

ציווי התהלך לפני - עשיית ברית המילה,

ותוצאה – תהיה תמים, שלם.

ז והקמתי את- בריתי ביני ובינך, ובין זרעך אחריו לדורתי-- לברית עולם:
להיות לך לאלהים, ולזרעך אחריו

שאלה:

מה הוסיפה הברית הזאת על ההבטחות הקודמות?

תשובה:

- (1) הבטחת הארץ היא "לאחוזת עולם"
(2) הבטחה על הקשר הבלעדי בין ה' לזרע אברהם – "להיות לך לאלוקים לזרעך אחריו".

פסוק ד': אני, הנה בריתי אתך; והיית, לאב המון גוים.
פסוק ט': ויאמר אלהים אל-אברהם, ואתה את-בריתי תשמר-- אתה וזרעך אחריו, לדורתי.

הערה:

רש"י לומד מהמילה "ואתה" הכתובה ב"ו" החיבור, שיש קשר בין פסוק ד' בו מוזכרת ברית ה' עם אברהם, לבין הברית שנדרש אברהם לעשות, כלומר:
אני (ה') אעשה את החלק של בברית, ואתם אברהם וזרעך את החלק שלכם.
"אני, הנה בריתי אתך" נכלל החלק של ה' בברית שהוא הבטחת ה' לאברהם ולזרעו כפי שמפורט בפס' ו'-ח', על הריבוי שלהם, ושה' יהיה להם לאלוקים, ועל הבטחת הארץ.
"ואתה את-בריתי תשמר" נכלל החלק של אברהם בברית שהוא: התחייבות אברהם וזרעו לקיים את מצוות המילה (ברית המילה), כמפורט בפס' י'-יד'.

דיני ברית המילה הנלמדים מהפסוקים:

ט ויאמר אלהים אל-אברהם, ואתה את-בריתי תשמר--אתה וזרעך אחריך, לדרתם. י זאת בריתי אשר תשמרו, ביני וביניכם, ובין זרעך, אחריך: המול לכם, כל-זכר. יא ונמלתם, את בשר ערלתכם; והיה לאות ברית, ביני וביניכם. יב ובן-שמנת ימים, ימול לכם כל-זכר--לדרתיכם: יליד בית--ומקנת-כסף מכל בן-נכר, אשר לא מזרעך הוא. יג המול ימול יליד ביתך, ומקנת כסף; והיתה בריתי בבשרכם, לברית עולם. יד וערל זכר, אשר לא-ימול את-בשר ערלתו--ונכרתה הנפש ההוא, מעמיה: את-בריתי, הפר.

א. חובה לעשות ברית מילה לכל בן זכר יהודי.

ב. המילה היא הסרת העורלה.

ג. המילה נעשית בגיל שמונה ימים.

ד. יש חובה למול גם עבדים גויים השייכים ליהודים.

ה. אדם שלא נמול חייב כרת.

כג ויקח אברהם את-ישמעאל בנו, ואת כל-ילידי ביתו ואת כל-מקנת כספו-- כל-זכר, באנשי בית אברהם; וימל את-בשר ערלתם, בעצם היום הזה, כאשר דבר אתו, אלהים.

הערה:

רש"י לומד מהמילה "בעצם היום"

- א. זריזותו של אברהם בקיום המצווה, בעצם היום- באותו היום מיד.
- ב. עמידתו של אברהם מול המתנגדים אליו, שלא פחד ועשה את ברית המילה באור יום, להראות לעובדי האלילים שלמרות שראו אותו עושה את הברית, לא היה בכוחם לעצור אותו מקיום מצוות ה'.

רש"י: "בו ביום שנצטווה, ביום ולא בלילה, לא נתיירא לא מן הגויים ולא מן הלצנים, ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים אילו ראינוהו לא הנחנוהו למול ולקיים מצוותו של מקום"

שינוי שמות אברם ושרי

ג וַיִּפֹּל אַבְרָם, עַל-פָּנָיו; וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים, לֵאמֹר. ד אָנֹכִי, הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ; וְהִיִּתְּ, לְאֵב הַמּוֹן גוֹיִם. ה וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ, אַבְרָם; וְהָיָה שְׁמֶךָ אַבְרָהָם, כִּי אֵב-הַמּוֹן גוֹיִם נִתְּתִיךָ.

הערה:

שינוי השם של אברם לאברהם, מבטא השפעה כללית יותר של אברהם שמעתה יהיה "אב המון גוים" שיצאו ממנו הרבה עמים (בני ישראל, ישמעאלים, ובני הפילגשים, כולם יהיו עמים)

טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, אֶל-אַבְרָהָם, שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ, לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרִי: כִּי שָׂרָה, שְׁמָהּ.

הערה:

שינוי השם של שרי לשרה מבטא את השפעת הכללית יותר משרה קטנה (שרי), לשרה על הכל (שרה- שרה על הכל)

5

טז וּבִרְכֹתַי אֲתָהּ, וְגַם נִתְּתִי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן; וּבִרְכֹתַיָּהּ וְהִיִּתָּה לְגוֹיִם, מִלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ.

הערה:

ה' ברך את שרה שלמרות גילה המבוגר היא תחזור להיות צעירה מבחינת יכולת הולדת ילדים. (באותו הזמן שרה הייתה בת 89)

הערה:

שינוי השם הוא מוחלט- מאברם לאברהם, משרי לשרה, ולא משתמשים יותר בשם הקודם, בניגוד למשל ליעקב שאחרי שינוי שמו לישראל, ממשיכים להשתמש בשמו יעקב ורק לעיתים משתמשים בשמו החדש, ישראל.

טו ויאמר אלהים, אל-אברהם, שרי אשתך, לא-תקרא את-שמה שרי: כי שרה, שמה. טז וברכתי אתה, וגם נתתי ממנה לך בן; וברכתי והיתה לגוים, מלכי עמים ממנה יהיו. יז ויפל אברהם על-פניו, ויצחק; ויאמר בלבו, הלבן מאה-שנה יולד, ואם-שרה, הבת-תשעים שנה תלד. יח ויאמר אברהם, אל-האלהים: לו ישמעאל, יחיה לפניך. יט ויאמר אלהים, אבל שרה אשתך ילדת לך בן, וקראת את-שמו, יצחק; והקמת את-בריתי אתו לברית עולם, לזרעו אחריו. כ ולישמעאל, שמעתיך--הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו, במאד מאד: שנים-עשר נשיאם יוליד, ונתתיו לגוי גדול. כא ואת-בריתי, אקים את-יצחק, אשר תלד לך שרה למועד הזה, בשנה האחרת. כב ויכל, לדבר אתו; ויעל אלהים, מעל אברהם

הערה:

שלוש פעמיים חוזר ה' על ההבטחה ששרה תלד בן, ובכל פעם מסיבה אחרת:

- א. בתחילה נאמר " וגם נתתי ממנה לך בן..." - הבטחה ששרה תלד למרות שהיא עקרה.
- ב. לאחר מכן נאמר " אשתך ילדת לך בן" - כתשובה לתמיהה של אברהם ששרה בגילה המבוגר תלד.
- ג. ופעם נוספת נאמר " , אשר תלד לך שרה למועד הזה, בשנה האחרת", - להדגיש שהברית של ה' עם זרעו של אברהם תהיה עם יצחק בנה של שרה (ולא עם ישמעאל בנה של הגר).

יז ויפל אברהם על-פניו, ויצחק; ויאמר בלבו, הלבן מאה-שנה יולד, ואם-שרה, הבת-תשעים שנה תלד

הערה:

- א. לדעת רש"י אברהם צחק מתוך שמחה ואמר כעובדה משמחת " הלבן מאה-שנה יולד, ואם-שרה, הבת-תשעים שנה תלד"
- ב. אברהם הביע פליאה כיצד לאנשים זקנים כמוהו וכמו שרה יולד בן " הלבן מאה-שנה יולד, ואם-שרה, הבת-תשעים שנה תלד"

יח ויאמר אברהם, אל-האלהים: לו ישמעאל, יחיה לפניך

הערה:

בעקבות הבטחת ה' ששרה תלד לאברהם בן, ביקש אברהם שההבטחה לא תהיה על חשבון ישמעאל.

הערה:

לפי רש"י בקש אברהם מה' שתי בקשות לגבי ישמעאל:

שישמעאל יחיה- " יחיה " (לו = הלוואי שישמעאל יחיה)

שישמעאל יהיה יראה הי- " יחיה לפניך "

הערה:

תשובת ה' לבקשות אברהם:

א. בדבר אחד שומע ה' לאברהם: " ולישמעאל, שמעתיך--הנה ברכתי אתו וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ, בְּמֵאֵד מְאֹד " (פסוק כ'), **ישמעאל יחיה ויתרבה.**

ב. יש מגבלה בברכה לישמעאל והיא " וְאֶת-בְּרִיתִי, אֶקִּים אֶת-יִצְחָק ", הברית של ה' תתקיים עם זרעו של יצחק ולא של ישמעאל.